

Токарева Віра Олександрівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук*

ЩОДО ПИТАННЯ ТВОРЧОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ДОБИ

Співтовариство світу сучасного мистецтва створюється засобами масової інформації, сучасними техніками, новим ставленням до мистецтва. Сучасна криза у мистецтві та творчості можна пояснити твердженням Ж. Бодріяра про те, що сучасне життя, наповнене машинами не сприяє розвитку мистецтва [1].

Проте мистецтво не зникає, як це може здатися на перший погляд. Навпаки, гіперреалізм – це форма, яка об'єднує мистецтво і реальність. Мистецтво за визначенням Ж. Бодріяра тепер всюди, оскільки в самому серці реальності тепер – штучність. За твердженням філософа, можливості які надав вільний доступ до Інтернету, ставши звичними дії, як «копіювати та вставити» або «вирізати і вставити», не лише ставлять питання потреби правового врегулювання даних видів перероблення та цитування, а й мабуть відображають в деякій мірі кризу сучасного мистецтва, творчості в умовах інформаційних технологій та все більшого браку часу.

Слід визнати зростаючу актуальність твердження А. Маслоу [2] та Ж. Бодріяра, що у повсякденних рутинних діях з прийняття рішень, приготування, подекуди з мінімальним рівнем творчості, властивого людині, знаходять вираження творчі здібності до самоактуалізації. Водночас такий масовий прояв щоденної творчої самоактуалізації в Інтернеті відобразившись в діях ставших вже звичними як «копіювати та вставити» або «вирізати та вставити», не лише уособлюють кризу сучасного мистецтва, а й ставить питання правового регулювання та правового статусу результатів такої творчості.

Відповідно до статті 27 пункт 1, 2 Всесвітньої декларації прав людини, зазначено, що кожна людина має право вільно брати участь у культурному

житті суспільства, насолоджуватися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його досягненнями, та кожна людина має право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких він є.

Згідно із ст. 54 Конституції України передбачена свобода творчості, відповідно до якої громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості визнається Конституцією лише по відношенню до українських громадян, водночас в демократичній правовій державі свобода творчості має належати кожному.

Так, сучасні прояви та вираження творчості які стали повсякденними, нерозривно пов'язані з діяльністю в Інтернеті. Розвиток цифрових технологій та збільшення ролі рядових громадян у створенні творчих об'єктів впливає на функціонування ринків засобів масової інформації. Якщо медіа-індустрії 20-го століття розглядала споживачів як пасивну аудиторію, головна роль якої полягала у споживанні та придбанні результатів творчості професіоналів, розповсюдження цифрових технологій дозволило простим споживачам приймати участь у створенні результатів інтелектуальної діяльності в Інтернеті.

За висловом професора журналістики Нью Йоркського Університету Джей Розена, колишні споживачі стали блогерами, музикантами, художниками, продюсерами відео, кураторами веб-сайтів, хакерами, академічними співробітниками і багатьом іншим. Звичайні люди стали

створювати, копіювати, змінювати і ділитися своїми роботами з публікою у всесвітніх масштабах, без потреби звернення до комерційних посередників контенту, таких як видавці, звукозаписні компанії або студії[3].

Тож, ще двадцять років тому потреба кваліфікації та правового регулювання творчих результатів звичайних громадян правовими нормами не викликала потреби. Правила про виключні права на виробництво копій стосувалося комерційних організацій, які мали ресурси для друкування книг або запису пластинок. Пересічні громадяни, бажаючи переписати вірш і відправити його коханій, або скопіювати пластинку на касету та подарувати другу, могли вільно це здійснювати без побоювання про порушення авторських прав, а використання творів без мети отримання доходу дозволялось, без ризику наразитися на покарання.

Тож, можна припустити, що у сучасному світі результати інтелектуальної власності створюються кожною особою, що характеризується такими особливостями. По-перше, за допомогою Інтернету і соціальних мереж кожна особа має доступ практично до будь-якої інформації, яку може використовувати для створення нових результатів інтелектуальної власності. По-друге, з'явилася можливість використовувати програмні інструменти для швидкого створення результатів інтелектуальної власності. По-третє, з'явилися можливості доведення творів до безмежно широкого кола осіб в досить короткий проміжок часу та без витрат.

У цьому сенсі актуалізується позиція М. Бернштейн та А. Матейко які пропонують виділяти нижчий та вищий рівні творчості. На нижчому рівні творчості використовуються вже існуючі знання, розширюється сфера їх застосування. Творчість вищого рівня пов'язується із створенням нової концепції, що революціонізує науку. Базуючись на цьому твердженні науковцями стверджується, що більшість творчих досягнень у цій чи іншій галузі, як правило, належить лише незначній частині людей. М. Бернштейн

вважає, що «творчість вищого порядку є справою багатьох, можна навіть сказати майже всіх вчених» [4].

За твердженням Кашаніна А.В. в зарубіжній практиці до інтелектуальних продуктів з незначною творчою складовою та розташовані на нижній межі авторсько-правової охороноздатності такі продукти як каталоги, рекламні проспекти та слогани, описи схем проїзду, різного роду декоративно-прикладні продукти (меблі, лампи, модний одяг), географічні карти і плани, збірники (телефонні довідники), багато комп'ютерних програм, більшість баз даних, твори поп-музики, телевізійні програми, творів наукового мистецтва (технічні схеми, креслення) [5].

Діяльність зі створення вищезгаданих творів з незначним рівнем творчості близька до механічної, виконуваної відповідно до певних правил і стандартів діяльності, тому часто аналогічний каталог, телефонний довідник, комп'ютерна програма можуть бути створені будь-яким іншим фахівцем, що володіє середньою кваліфікацією у відповідній сфері. При порівнянні таких творів з аналогічними творами не вбачається вираження індивідуальності творця. Напротивагу припущенню, що будь-яка суб'єктивно-творча діяльність призводить до створення оригінального (індивідуального) твору, виражає особистість автора [6].

Наразі, поширення та попит отримали не лише професійна, а й масова, аматорська, яка поде-куди характеризується низьким рівнем творчого характеру, випадковістю створення.

Слід визнати, що поширення Інтернету поставило питання щодо пошук балансу між бажанням правовласників у розширенні повноважень у використанні результатів творчості та користувачів зацікавлених у вільному доступі до творів та свободі вираження творчості в епоху цифрових технологій.

Висувається думка, що вирішення ситуації щодо правового регулювання масової творчості, може бути здійснено шляхом застосування різних правових

режимів до професійних та повсякденних або аматорських результатів творчості. Відмінності режимів може провадитись за обсягом наданих повноважень, що належать до виключного права, строків правової охорони, наслідків порушення права, можливості вільного використання творів, запровадження механізму переходу результатів творчості з однієї категорії в іншу (наприклад, за замовчуванням всіх об'єктах надається початковий захист «аматорського» рівня, а при виконанні додаткових умов – ще й професійна, розширений захист) [7].

Тож, поширення результатів масової або аматорської творчості в умовах цифрових технологій потребує подальшого дослідження та подальшого визначення місця серед результатів інтелектуальної власності.

Список використаної літератури:

1. Емельянова М.А. Стратегия искусства по Бодрияру / М.А. Емельянова // Электронный научный журнал Курского государственного университета. – 2009. – № 2 (10). – С. 50-61.
2. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2008. – 352 с.
3. Jay Rosen The People Formerly Known as the Audience [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.huffingtonpost.com/jay-rosen/the-people-formerly-known_1_b_24113.html
4. Ліневич К. А. Основні дефініції обдарованості/ К. А. Ліневич. [Електронний ресурс] Режим доступу: [Http://www. nbuv. gov. ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N119/N119p063-067.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N119/N119p063-067.pdf).
5. Кашанин А.В. Минимальный уровень творческого характера произведений в авторском праве Франции / А.В. Кашанин // Право. Журнал Высшей школы экономики. – 2010. – № 1. – С. 114–124.
6. Кашанин А.В. Практика авторско-правовой охраны произведений с

незначительным уровнем творческого характера в иностранных правовых
[Электронный ресурс] Режим доступа: www.hse.ru

7. Основные тенденции развития права интеллектуальной собственности в современном мире, в том числе новые объекты интеллектуальных прав и глобальная защита подготовлены подготовлено АО «Российская венчурная компания». – Москва. – 2017. – 213 с.